

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філологічних наук,
професора кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури та
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Рихла Петра Васильовича на дисертаційне дослідження
Льохарт Діани Олександрівни «Сакральний дискурс поетичної
творчості Віри Вовк», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сьогодні, в час відчутної девальвації духовних і моральних цінностей, що зумовлена глобальними зсувами у свідомості й психології наших сучасників, брутальними ідеологічними маніпуляціями диктаторських режимів та нав'язаними аксіологічними нормами споживацького суспільства, проблема сакрального набуває особливого значення. Категорія *sacrum*, яка містить у собі засади й знаки духовного оновлення, очищення від життєвої скверни, може стати в епоху тотального етичного релятивізму справжнім дороговказом для дезорієнтованого людства. Зазвичай її постулати реалізуються у сфері релігії, де вони втілені в усталеній тисячолітній традиції. Проте не менш важлива ця категорія і для різних видів художнього осягнення світу, зокрема для літератури. І тут творчість видатної представниці української літературної діаспори Віри Вовк є вельми показовим прикладом, тому що важко назвати в українській літературі другої половини ХХ – початку ХХІ століття іншого автора чи авторку, у творчості яких сакральна тема знайшла б таке інтенсивне і всеохопне втілення.

Незважаючи на те, що письменниця ще в юності покинула свою галицьку вітчизну й більшу частину свого свідомого життя провела в еміграції, вона ніколи не втрачала духовних зв'язків з Україною. Очевидно, потребує окремого психологічного дослідження та обставина, як за таких умов людина взагалі зберігає у чужому світі свою первинну національну й культурну

ідентичність. Віри Вовк вдалося не тільки зберегти свою українськість – вона багатократно примножила її, створивши в культурній та мовній ізоляції непересічні взірці художньої творчості своєю материнською мовою, які суттєво збагатили палітру української літератури свіжими образами й формами, барвами й звуками. Це відчутно насамперед у розширенні тематичної палітри її лірики, в структурі її художнього мислення, в її незвичній, «духмяній», сугестивній метафоричності, в розмаїтті й віртуозному володінні різними лексичними реєстрами, в архітектоніці та синтаксичних каскадах її верлібрів, що загалом значно розширює межі українського поетичного слова.

Творчий доробок поетеси належно поцінований в українському літературознавстві – їй присвячені численні наукові студії, розвідки, дослідження. Не обійдено увагою і проблему рецепції релігійних образів та мотивів у її творчості крізь призму сакральності, наприклад, у працях Юлії Григорчук, Надії Грицик, Тадея Карабовича, Надії Гаврилюк, Богдана Рубчака, Олени Степаненко, Ольги Смольницької та ін. Однак дисертація Діани Льохарт вперше так масштабно й глибоко розкриває органічність цієї проблематики в ліричній спадщині Віри Вовк, вбачаючи у ній не просто тематично-образну доміную, а філософсько-релігійне осмислення світу в категоріях християнської етики як модель буття. В цьому сенсі поетична творчість Віри Вовк суттєво відрізняється від «екзистенційного скептицизму» інших представників Нью-Йоркської групи українських письменників. Можна сказати, що тяжіння до поетики сакрального є чи не провідним засадничим принципом її лірики. Тому з огляду на це всеосяжне внутрішнє відчуття поетеси, просякнуте ідеєю пантеїзму в його християнському вираженні, тема дисертації Д. Льохарт «Сакральний дискурс поетичної творчості Віри Вовк», яка простежує магістральну лінію поетичної еволюції українсько-бразильської авторки, екстраполюючи її на реалії сучасного світу, є вельми актуальною. Рецензована дисертація, яка є першим систематизованим дослідженням

духовних вимірів поетичного спадку відомої української письменниці, заповнює існуючу прогалину в українському літературознавстві.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Метою дисертації є «комплексне і систематизоване вивчення закономірностей та особливостей творчої інтерпретації і функціонування категорії сакрального у поетичних і драматичних текстах Віри Вовк» (с. 19). Реалізації поставленої мети підпорядкована як структура роботи, так і її основні наукові положення, покликані переконливо розкрити цю комплексну проблематику.

Структурний поділ дисертації Д. Ляхарт відзначається добре продуманою логікою, яка сприяє оприявленню і увиразненню важливих аспектів заявленої теми. Цей поділ уможлиблює як теоретичну розробку категорії сакрального, так і його аналітичне відчитування у поетичній творчості однієї з видатних поетес українського зарубіжжя. Окрім загальноприйнятих в наукових дослідженнях даного типу аотацій, вступу, висновків, списку використаних джерел тощо, робота поділяється на три розділи, які охоплюють основні тематичні комплекси творчості поетеси: християнські підвалини світогляду (перший розділ), молитовний дискурс поезії (другий розділ) та сакральний універсум поетичного доробку (третій розділ). У першому з них порушені й досліджені теоретичні питання проблеми сакрального, біографічні чинники формування релігійного світогляду поетеси та притаманне її творчості явище синкретизму язичницького і християнського світів. Другий розділ присвячений генезі, еволюції та підвидовій класифікації молитви як жанру, її індивідуально-авторським модифікаціям в творчості поетеси та образів Богоматері як головної адресатки, в якому найпереконливіше реалізується духовно-релігійна сублимація даного жанру. Третій розділ аналізує інші форми й типи трансформації сакрального універсуму, зокрема біблійно-християнські символи, рефлексію поетичного натхнення як «Божого» дару та різні способи і методи художнього освоєння світу, в тому числі сакральних об'єктів (ікони, картини, фрески, чаша Святого

Грааля), священних локусів (церкви, храми, собори та інші священні місця) тощо. На наш погляд, така чітко структурована організація художнього матеріалу, густо насичена цитуваннями, історико-культурними екскурсами, порівняльними характеристиками дає змогу найповніше представити сакральний універсум поетеси у всіх його складниках і проявах.

Чимало аналітичних викладок дисертації мають мультикультурний характер: це і розмаїтість міфологічно-релігійних систем, про які йде мова (давньогрецька, германська, давньоукраїнська, гуцульська міфологія, елементи бразильського фольклору, буддистські уявлення, Біблія, Коран, Веди тощо), і множинність репрезентованих у них сакральних форм, і елементи порівняльно-міфологічних студій, які вкраплені в дисертацію. Попри такий широкий діапазон історико-культурних феноменів і явищ, як і величезної кількості цитат і прикладів з творів поетеси, не виникає враження дисперсії, оскільки дисертантка завжди пам'ятає про основну тематичну домінанту дослідження й втілює її з гідною подиву наполегливістю й послідовністю. Тому тут можна говорити про граничну вичерпаність окресленої в назві дисертації проблеми, що не в останню чергу забезпечують використані методи дослідження – системний, комплексний, герменевтичний, компартивістський, біографічний, генологічний, які фігурують тут не просто як обов'язковий перелік, а мають функціональний характер.

Висунуті в дисертації положення й постулати добре вмотивовані й обґрунтовані – зазвичай вони підкріплені як посиланнями на авторитетні наукові праці, так і на конкретні приклади з художньої творчості поетеси. Основний вектор дослідження, загальне осягнення проблеми сакрального в поетичній творчості Віри Вовк, аналітичні викладки свідчать про цілком оригінальну й самостійну концепцію, яка належить дисертантці. Висновки як до окремих розділів, так і до дисертації в цілому органічно впливають з аналітичних частин дослідження. Як багате інформативне джерело свідчень про поетесу й різнобічний, багатоаспектний аналіз її щедро насичених інтертекстуальними й інтеркультурними вкрапленнями поетичних і

драматичних текстів, дисертація Д. О. Льохарт має як наукове, так і практичне значення, оскільки її результати можуть бути використані не тільки в подальших наукових розробках сакрального дискурсу загалом і творчості Віри Вовк зокрема – вона може знайти застосування у педагогічній практиці при вивченні таких тем, як «Категорія сакрального в літературі та мистецтві», «Духовні засади української літератури», «Біблія і культура» тощо.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загальна концепція, структура, методологічні засади, мова і стиль дисертації Д. Льохарт не викликають заперечень. Хотілося б, однак, вказати на окремі дискусійні моменти й висловити з цього приводу декілька принагідних зауважень.

Робота відзначається вельми пильним прочитанням ліричних текстів поетеси з насиченим цитуванням уривків віршів, що само по собі є позитивним, оскільки сприяє переконливості й достовірності наукових суджень. Однак при такому фрагментарному цитуванні часто бракує ширшого контексту. Бажано було б бодай у деяких випадках наводити повні тексти віршів, щоб дати уявлення про те, яке місце займають наснажені сакральним сенсом образні структури в загальному задумі, ідейному змісті вірша, як вони корелюють з іншими образними структурами твору.

При спробі класифікації жанрових різновидів молитви (с. 78) виділено такі жанрові форми, як молитва-прославлення (мабуть, краще було б назвати її молитвою-уславленням) і молитва-хвала. Ці термінологічні визначення видаються синонімічними, незрозуміло, чи існує між ними якась принципова відмінність, яка уповноважувала б вважати їх різними жанровими підвидами.

На с. 158 наводиться назва запозиченого зі збірки «Бердо» вірша *Minnetrank*, що її перекладено начебто з норвезької як «Зілля пам'яті». Насправді це давньонімецьке слово, яке відіграє ключову роль у сюжетах лицарських романів про Тристана та Ізольду, воно означає «любовний напій». Між іншим, історію цього невмирущого кохання В. Вовк також тематизує в одному зі своїх віршів.

Зазвичай наукові праці такого штибу не обходяться без стилістичних чи друкарських похибок. Кілька з них можна віднайти і в рецензованій дисертації (с. 16, 39, 40, 91, 125, 166, 179, 187, 193 – друкарські помилки; с. 3 (2-й абзац), 4 (1-й абзац), 7 (2-й абзац), 159 (2-й абзац) – стилістичні недогляди). Звичайно, що це незначна кількість у порівнянні з обсягом дослідження – в цілому робота належно скомпонована, сумлінно вчитана й написана добрим академічним стилем, тож висловлені тут окремі зауваження не псують загального враження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Текстових запозичень без належного посилання на відповідне джерело та інших порушень академічної доброчесності в ході аналізу тексту дисертації не виявлено.

Оцінка відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація Діани Олександрівни Льохарт «Сакральний дискурс поетичної творчості Віри Вовк», виконана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 «Філологія», є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням. Вважаю, що вона відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 431 від 21.03.2022 р.), а її авторка Льохарт Діана Олександрівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки спеціальності 035 Філологія.

Офіційний рецензент:

**Доктор філологічних наук, професор,
кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича**

Петро РИХЛО

31 березня 2023 р.

